

Kitap Tanıtımı

İslâm Hukuku Açısından Nişanlılık

Nuri KAHVECİ

Rağbet Yayınları, 1. baskı İstanbul 2007, 204 sayfa
(ISBN: 978-975-6373-83-5)

Muhammed ERİNÇ*

Sosyal bir varlık olan insan, her zaman bir topluluğun parçası olmak zorundadır. Toplumsal yapının temelinde ise en küçük birim olarak aile yer almaktadır. Aileyi oluşturan asıl nokta ise birbirine yabancı, karşıt cins iki kişinin hür iradeleriyle dini ve kültürel gerekleri yerine getirmeleriyle oluşturdukları evlilik müessesesidir. Evlilik olgusu kadın ve erkek için yeni bir hayatı başlatır. Karşılıklı sevgi ve saygıyla kurulan aile ile birbirlerine yabancı olan kadın ve erkeğin aralarındaki ilişkiyi resmileştirir.

Evlilik olgusu; söz, nişan, düğün ve nikâh aşamalarından oluşmakta ve bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir. Toplumumuzda evlilik için ilk adım söz kesme ile başlamakta kısa veya uzun bir nişanlılık döneminden sonra evlilik gelmektedir. Ailenin daha sağlıklı bir temele oturtulması amacını gerçekleştiren nişanlanma olgusu genel olarak örf ve adetlere dayanmakta olup hukukun düzenlemesine daima ihtiyaç duymaktadır. Toplumsal yaşamda arzu edilmeyen hoşnutsuzlukların oluşmaması için de aile, hukukun ve toplumsal ahlakın belirlediği sınırlar içerisinde oluşturulmalıdır. Fert ve toplum açısından ağır sonuçlar oluşturmaması için ailelerin sağlam bir temelde kurulması gerekir. Sağlıklı bir ailenin oluşmasına olumsuz etki eden engeller kaldırılmalı ve düzenlemeler yapılmalıdır.

Medeni bir sözleşme olan nikâhtan/evlenmeden önce hazırlık evresi olarak nişanlanmanın bulunması yönüyle

---

* KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

evlenme diğer akitlerden ayrılır. Nikâhın kıyılması yani evlenme için nişanlılık bir zorunluluk değildir. Bununla birlikte bütün toplumlarda evlilik öncesinde kısa veya uzun süren nişanlanma dönemi bulunmaktadır. Nikâhın çok çeşitli versiyonunun bulunduğu Cahiliyye Araplarında nişanlılık olgusu olmadığından dolayı İslam'ın ilk dönemlerinde nişanlılık yaygın değildi. Kültürün bir parçası olan nişanlılık olgusu Batı'daki uygulamaların etkisiyle sonraki İslam hukukçuları tarafından ele alınmış ve bununla ilgili esaslar belirlenmiştir. Nişanlanma ile ilgili uygulamalar zamanla değiştiğinden dolayı bununla ilgili hukuki düzenlemeler de zamana ve şartlara göre değişmektedir. *İslâm Hukuku Açısından Nişanlılık* kitabının ele aldığı konu üzerinde daha önce oluşturulmuş müstakil eser bulunmamaktadır (s.6). Telif edilen eser, bu alanda yapılan ilk çalışmalardan olduğundan önemlidir.

İslâm Hukuku Açısından Nişanlılık adlı kitap giriş kısmı ve sonrasındaki iki bölümden oluşmaktadır. Nişanlanma süreci ve nişanlılık olgusunun ele alındığı birinci bölümden önce bu evreye hazırlıktan bahsedilmektedir. Neslin devamı ve oluşturulan kültürel birikimin aktarılmasına yardımcı olan evlilik birliği toplumun geleceğini teminat altına alan yegâne kurumdur. Evlilik birliği bütün toplumlar için önemli olduğundan dolayı evlilik kurumu sağlıklı oluşur ve sağlıklı bir şekilde devam ederse o kadar çok fayda sağlar. Bundan dolayı kitabın giriş kısmında "Evlilik Birliği ve Önemi" ilk olarak ele alınmıştır. Ayetler ışığında insanın önemi- ne değinildikten sonra toplumun temel taşı olan aile kurumu incelenmiştir. Kur'an ve Sünnetten örneklerle evlilik ve aile konusu aktarılmıştır. Evlilik öncesi ilişkiler ise; "Eş Seçiminde Göz Önünde Bulundurulacak Hususlar" ve "Evlenecek Olanların Birbirleriyle Görüşmeleri" alt başlıklarında ele alınmıştır. İslam âlimleri ebeveynin öncelikli görevlerinden olan çocuk terbiyesi için ilk adımı eş seçimi ve helal rızıkla beslenmeye kadar geriye götürürler. Bu bakımdan kadın ve erkek açısından eş seçimi hayat biçimlerini ve hayat felsefelerini derinden etkiler. Eş seçimi ve eş seçimindeki kriterler Peygamber Efendimizin hadisleri referansında ince-

lenmiştir. Bu konuyla ilgili olarak İslam'da eş seçimini erkeğin yanında kadının da yapabileceği vurgulanmıştır. Evlenme isteğinde kadın ile erkeğin birbirlerini beğenmeleri ve anlaşabileceklerinden emin olmaları gerekir. Bunun için evlenmek isteyen kişilerin birbirlerini görmeleri gerektiği ve tarafların birbirlerini hem fikri hem de fiziki bakımdan tanıma imkânı bulması önemlidir. Evlenecek olanların birbirlerini daha yakından tanımak için görüşmelerinde dikkat edecekleri hususlar ve görüşmenin sınırları etraflıca incelenmiştir. Kişiler açısından, kendisiyle aynı anlayışı, örf ve adetleri paylaşan dar muhitlerde yapılan evliliklerin daha başarılı olduğuna dikkat çekilmiştir. Evlenecek tarafların birbirlerini hangi yönleriyle tanınması gerektiği ve evlilik öncesinde neleri araştırmalarının önemli olduğu açıklanmıştır.

Kitabın birinci bölüm “Nişanlanma ve Nişanlılık” adına taşımaktadır. Kız isteme, söz kesme, söz verme ve nişanlanma uygulamalarını kapsayan ‘hitbe’ kavramının açıklanmasıyla konuya başlanmıştır. Hitbe kavramının karşılığı dilimizde nişanlılık olup hukuken nasıl başlayacağından, nişanlılık sürecine niçin ihtiyaç duyulduğundan ve İslam hukukunda mevcut hükümlerden bahsedilmiştir. “Nişanlanmanın Önemi” alt başlığında nişanlanmanın bir evlilik vaadi olduğundan ve nişanlılık süreci ele alınmıştır. Nişanlılık süresi hakkında, fazla uzun tutulmaması, mümkün olan en kısa zamanda evliliğin gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Nişanlanmanın evlenecek taraflar yanında onların aileleri açısından da hukuki ve sosyal açılardan içerdiği faydalara işaret edilmiştir. Nişanlanma olgusunun çeşitli ülkelerde hukuki olarak nasıl ele alındığı aktarılmıştır. Burada eski hukuklardan da bahsedilmiş ve İslam hukuku açısından nişanlanmanın meşru kabul edilmesinin sebebi etraflıca açıklanmıştır.

“Nişanlanma” alt başlığında ise nişanlanmanın insanlık tarihi kadar eski olduğu, bütün toplumlarda yer aldığı ifade edilmektedir. Köklü hukuk sistemlerinde yer alan nişanın, Eski Türklerde ise ‘kalın’ diye anılan kurumla bağ-

landığına dikkat çekilmekte, Osmanlı'da nişanlanma anlamında 'namzed olma' tabirinin kullanıldığı açıklanmaktadır. Nişanlanmanın bir akit değil, bir vaad olduğu ve taraflara evlenme mecburiyeti yüklediği detaylarıyla birlikte anlatılmıştır. Bu önemli iki duruma kitabın farklı yerlerinde de değinilmiştir. Evlenme mecburiyeti yüklemeyen nişanın taraflardan herhangi biri tarafından bozulabileceği de kitapta etraflıca işlenen bir konudur. Hukuk tarihimizde 'nişanlılık' tabirinin ilk defa ne zaman kullanıldığı, evliliğin hukuken geçerli olarak oluşturulabilmesi için söz veya nişan merasimine gerek olup olmadığına değinilmiş ve "nişansız nikâh olmaz" sözü açıklanmıştır. Nişanlanma sürecinin hukuken ne zamana kadar devam edeceği açıklanmış ve nişanlanmanın Türk Medeni Kanunu'na göre bir hukuk akdi olduğu bildirilmiştir. Müellif, İslam hukukçuları tarafından hitbe (nişanlılık) tanımlanırken kullanılan "akdin bulunmaması" ifadesini yorumlamıştır. Bu ifadeyle nişanlanmada nikâh akdinin meydana gelmeyeceğinin anlatılmak istendiğini bildirmiştir. Müellif Kahveci, nişanlılığı evlilik akdinden bağımsız bir akit olarak ele almış ve nişanlılık ilişkisini bir takım sonuçlar doğuran akitler arasında kabul etmenin İslam hukukunun genel gayesine daha uygun olacağı kanaatini ifade etmiştir. Konuyla ilgili iki noktaya dikkat çekmiştir. Bunlardan birincisi nişanlanmanın bir evlilik vaadi olduğu, İslam hukuku açısından taraflara evlilik mecburiyeti yüklediğidir. İkinci olarak ise evlilik birliğinin sağladığı beraber yaşama hakkını nişanlılık ilişkisinin taraflara vermediğidir.

"Nişanlanmanın Hukuki Mahiyeti" başlıklı konuda nişanlanmanın hukuki mahiyetini açıklamaya çalışan nazariyeler üç başlık altında ele alınmıştır. Bu nazariyelerle ilgili bilgilerin yanı sıra yapılan eleştirilere de değinilmiştir. Bunlar; ön sözleşme nazariyesi, bağımsız sözleşme nazariyesi ve karar nazariyesidir. Yukarıda belirttiğimiz gibi müellif nişanlanmayı müstakil bir akit olarak görmektedir. Fakat kendine özgü niteliklere sahip aile hukukuyla ilgili bir akit olarak değerlendirdiği nişanlanma ile diğer akitler arasında farklılıkların olduğunu da vurgulamaktadır.

Nişanlanmanın bir olgu, nişanlılığın ise bir süreç olduğu belirtilerek şekil bakımından nişanlanma konusu ele alınmıştır. “Nişanlıların Görüşmeleri” başlığıyla devam edilmiş ve nişanlıların görüşmelerinde dikkat edecekleri hususlar belirtilmiştir. Günümüzde yaşanan ve karşılaşılan en önemli problemlerden biri söz veya nişandan sonra yapılan nikâh akdi olup bu durum “Nişanda Nikâh Olgusu” başlığı altında ele alınmıştır. Bu dönemde nikâhın yapılmasıyla meydana çıkan birçok sakınca İslam hukuku açısından irdelenmiştir. Halvet konusuna da değinilen bu başlık altında nikâh akdi yapıldığı anda nişanlılığın hukuken sona ereceği ve evlilik ilişkisinin başlayacağı vurgulanmıştır. Müellif Kahveci, nişanlılık döneminde halk arasında ‘dini nikâh’ diye bilinen nikâh akdi yanında Medeni Kanun’a göre resmi nikâh akdinin yapılmasını da uygun görmemektedir.

“Nişanlanmanın Meydana Gelmesi” başlıklı konuda nişanlanmanın olumlu ve olumsuz nitelikli şartlarından bahsedilmiştir. “Nişanlanmanın Şartları”nda ise ehliyet, temsil ve irade beyanı aile hukuku açısından etraflıca incelenmiştir. Evlilik engeli oluşturan durumlar, birkaç istisna dışında nişanlanma için de engel teşkil etmektedir. “Nişanlanma Manileri” konusu altı alt başlık halinde ele alınmıştır. “Nişanlanmanın Hükümsüzlüğü” başlıklı konu beş madde olarak incelenmiş ve nişanın batıl olması irdelenmiştir. Nişanlanmada iradeyi sakatlayan durumların ele alındığı konudan sonra “Nişanlanmanın Hukuki Neticeleri” üç alt konu olarak anlatılmıştır.

İkinci bölümün ana konusu “Nişanlılığın Sona Ermesi” olup; “Nişanlılığı Sona Erdiren Sebepler” ve “Nişanı Bozmanın Hukuki Neticeleri” ana başlıklarından ve bunların ele alındığı alt başlıklardan oluşmaktadır. Nişanlılığı sona erdiren sebepler yedi başlıkta incelendikten sonra İslam hukuku açısından önemli bir konu olan nişanın bozulmasının sonuçları geniş bir şekilde incelenmiştir. “Nişanı Bozmanın Hukuki Neticeleri” konusu kitabın en önemli konularından biridir. Zira nişanın bozulmasıyla ortaya birden çok problem çık-

maktadır. Bu problemlerin çoğunun çözümü İslam hukukunda ve Medeni hukukta sonuca bağlanmış değildir. Müellif özellikle bu konuda her iki hukuk verilerini tetkik ederken kendi görüşlerini de aktarmıştır. Nişanlılık, nişanlılara evlenme mecburiyeti yüklenmediğinden dolayı nişanlılık ilişkisini taraflar anlaşarak bitirebilecekleri (ikâle) gibi taraflardan biri herhangi bir sebep bildirmeden tek taraflı olarak da bitirebilir. Nişanın sona ermesiyle birlikte mehire mahsuben verilmiş olan mal ve paranın durumuyla, nişanlılıkta karşılıklı verilen hediyelerin durumu ele alınmıştır. Özellikle nişanlılıkta hediyeler konusunda dört mezhebin görüşleri tek tek ele alınmış, Medeni hukuktaki veriler de aktarılmış ve müellif bu konuda kendi kanaatini de bildirmiştir. Haklı bir sebep olmaksızın nişan bozulduğunda taraflardan birinin maddi ve/veya manevi zarar görmesi halinde karşı taraftan tazminat alıp alamayacağı, “Nişanın Bozulmasında Tazminat” başlığı altında geniş bir şekilde ele alınmıştır. Tazminat olgusu İslam hukuku açısından incelendikten sonra tazminatın tarihi gelişimine değinilmiştir. Nişanın bozulması dolayısıyla maddi tazminat hakkının olup olmadığı, tazminat hakkının hangi durumlarda doğacağı, maddi tazminatın mahiyeti, hangi masrafların tazminat kapsamına gireceği ayrı ayrı incelenmiştir. Maddi tazminatın hukuki dayanakları aktarıldıktan sonra maddi tazminattan söz edebilmenin şartları ve kusurlu olan nişanlı tarafın tazmin edilmesi gereken zarar belirtilmiştir. Ayrılan nişanlıların dışında kalan üçüncü şahısların tazminat durumu da ele alındıktan sonra maddi tazminatın miktarı konusu üzerinde durulmuştur. Maddi tazminat talebinde hak sahibi, tazminat talebinde kusurun rolü ve maddi tazminatın kapsamı gibi konularda teknik bilgiler verildikten sonra manevi tazminat konusuna geçilmiştir.

“Nişanın Bozulmasından Doğan Manevi Tazminat” konusuna manevi tazminatın tarifi yapılarak başlanmış ve konu İslam hukuku ve diğer medeni hukuklar açısından incelenmiştir. Manevi tazminatın mahiyeti, hukuki dayanakları, gerekliliği ve şartları üzerinde durulmuştur. Manevi

tazminatın miktarı ve şekli incelenmiş manevi tazminat talebinin mahiyeti ve buna bağlı sonuçlar, hak sahibi, manevi tazminatın intikal ve devri incelenerek ikinci bölüm bitirilmiştir. Kitabın “Sonuç” kısmında ise kitaptaki konuların özeti yapılmıştır.

Sonuç

Aile, toplumun temel taşı olmasının yanı sıra sağlıklı bir toplumsal yapının oluşmasında ana unsurdur. Çocuklar, neslin devamını sağlayan ailede gelişimlerinin yanında kimlik ve kişiliklerini de kazanmaktadır. Ayrıca inançlar, değerler, gelenek ve görenekler ile iyi ve güzel alışkanlıklar da ilk olarak sağlıklı bir şekilde aile içerisinde kazanılmaktadır. Hukuk düzenine yardımcı olan aile sosyal kurumların başında gelmektedir. Aileyi oluşturma hukuk düzenine uygun bir evlilik sürecinin başlamasıyla mümkün olmaktadır. Dinimiz meşru bir zeminde evlilik birliğini oluşturmaya önem verdiği gibi onun en güzel şekilde korunması ve sürdürülmesi hususunda da aynı ehemmiyetin gösterilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ailenin sevgi ve saygı bağlarıyla birbirlerine bağlanması toplumsal zorunluluktur. Aile yuvası kurmak için evlenecek olan kişiler birbirlerini tamamlar mahiyette tek vücut gibi olmalıdırlar. Bunun gerçekleşmesi için de, kadın veya erkek, tarafların eş seçiminden başlayarak bir takım ön tedbirler almaları sağlam bir yuva kurmada önemli ön şartlar arasındadır. Nişanlılık da, evlenecek olan kişilerin ve ailelerinin birbirlerini yakından tanımalarına imkân veren ve ailenin daha sağlam bir temele oturtulması için oluşturulmuş bir sosyal mekanizmadır.

Nişanlanma, şartları uygun bir kadın ile bir erkeğin birbirlerine karşılıklı olarak evlilik vaadinde bulunmalarından ibarettir. Nişanlanma, taraflara evlenme mecburiyeti yüklenmediğinden dolayı nişanlılık ilişkisi bozulma ihtimalini beraberinde taşır. Evlilik öncesinde yer alan nişanlılık her ferdi ve her aileyi ilgilendirmesine rağmen hukuki olarak sağlam temellere bağlanmamıştır. Böyle önemli bir müessese

sadece örf ve adetlere bırakıldığı zaman ortaya çıkan dini ve hukuki problemleri çözmek mümkün olmamaktadır. *İslâm Hukuku Açısından Nişanlılık* kitabı bu alanda yazılmış ilk eserlerdendir. Eserde nişanlılık hem İslam hukuku açısından hem de medeni hukuk açısından ele alınmıştır. Nişanlılıkta nelere dikkat edilmesi gerektiği, nişanlılık sürecinde ortaya çıkabilecek problemleri önlemek için yapılması gerekenler ve nişanlılığın evlilik dışında bitirilmesi halinde oluşan problemler etraflıca tetkik edilmiştir. Müellif nişanlılık konusunda, hem İslam hukukundaki hem de medeni hukuktaki bilgi birikimini aktardığı gibi yeri geldiğinde bir İslam hukukçusu olarak kendi görüş ve önerilerini de beyan etmiştir. Özellikle nişanın bozulmasından olumsuz etkilenen tarafın maddi-manevi tazminat alma durumu, İslam hukuku ve modern hukukta ya tam olarak ele alınmamış ya da sağlam temellere bağlanmamıştır. Nişanın bozulmasından dolayı mağdur olan tarafın alması gereken maddi tazminat ve özellikle manevi tazminat konusunda müellifin değerli görüşleri önem arz etmektedir.